
Ondrej Štefaňak, *Manželstvo a rodina v ponímaní mládeže*, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Nitra 2020, ss. 147.

W nowoczesnych czy ponowoczesnych społeczeństwach jednostki zyskują coraz większą wolność w określaniu swojego losu i swojej tożsamości moralnej. Tożsamość ta nie jest dana (przekazywana), lecz zadana (konstruowana). Społeczeństwa ponowoczesne są społeczeństwami zindywidualizowanymi, w których wolność decyzji wyraża się w wyborze między różnymi opcjami. Tradycja wydaje się czymś, co się skończyło, jest czymś wczorajszym. Człowiek nie widzi swojego miejsca w przeszłości, jest zorientowany na teraźniejszość („żyj chwilą”) lub przyszłość. Normatywne tradycje są traktowane jako model życia nie do przyjęcia (model odchodzący w przeszłość).

Cechą charakterystyczną społeczeństw pluralistycznych o znamionach ponowoczesności jest nieustanna zmiana. Nie ma nic tak „stałego” jak zmienność, a w warunkach ciągłego postępu wszystko staje się poniekąd możliwe, chociaż z różnym prawdopodobieństwem. W społeczeństwach ponowoczesnych tradycyjne modele moralności tracą na znaczeniu, siłę wiodącą zyskują modele kontestujące tradycję lub propagujące nowe style myślenia i działania. W warunkach kształtującego się rynku wartości i norm nie jest możliwa „kanonizacja” jednego światopoglądu, zwłaszcza w sprawach moralnych, oraz wszechstronna i ścisła cenzura społeczna. Nie istnieje też jedna, obowiązująca wszystkich moralność. Na dokonujące się zmiany szczególnie wrażliwe jest młode pokolenie.

Moralność – mimo dokonujących się przemian – jest ważnym sektorem życia ludzkiego, odgrywa wciąż istotną rolę w życiu publicznym, wywiera wpływ na bieg wielu spraw społecznych. Z drugiej strony jest ona uwarunkowana szerszym kontekstem społecznym, nawet jeżeli zmiany w moralności nie przebiegają w sposób tak gwałtowny jak w makrostrukturze społecznej. Opisywanie wartości, norm i więzi moralnych, motywacji ludzkich działań, sposobów nadawania rzeczywistości sensu, a więc opisywanie świata życia codziennego i doświadczenia ludzkiego, jest równie ważne jak śledzenie zmian na poziomie makrospołecznym, systemowym, instytucjonalnym itp. Badanie kapitału moralnego w rodzinie jest równie ważne jak diagnozy kapitału społecznego, intelektualnego, gospodarczego i politycznego w skali całego społeczeństwa. Niska kondycja moralna rodziny jest wyzwaniem dla badaczy życia społecznego. Przemiany w moralności prorodzinnej dokonują się w zróżnicowany sposób i w różnych kierunkach, zarówno w kierunku rozpadu struktur aksjologicznych i utraty religijnego charakteru postaw i zachowań moralnych, jak i w kierunku pogłębienia i reorientacji wartości i norm w etosie codziennym (hipoteza wielokierunkowych zmian w moralności).

Książka socjologa słowackiego dra hab. Ondreja Štefaňaka pt. *Manželstvo a rodina v ponímaní mládeže* (Małżeństwo i rodzina w świadomości młodzieży) bardzo dobrze wpisuje się w dyskusję na temat wartości życiowych i moralnych młodzieży słowackiej okresu pierwszych dekad trzeciego tysiąclecia. Kilka podstawowych i pomocniczych pytań badawczych wyznaczyło krąg tematów, jakimi zajmuje się Autor recenzowanej monografii problemowej (rodzina w ogólnym systemie aksjologicznym młodzieży, stosunki

wewnątrzrodzinne młodzieży, postawy młodzieży wobec wybranych norm moralności małżeńsko-rodzinnej, młodzież i stosowanie środków antykoncepcyjnych, młodzież i aborcja – to wszystko z punktu widzenia młodzieży, a także jej nauczycieli). Recenzowana książka jest bardzo interesującym teoretyczno-empirycznym studium socjologicznym, pomnażającym wiedzę socjologiczną o moralności seksualnej i małżeńsko-rodzinnej współczesnej młodzieży słowackiej.

Przedmiotem analiz prezentowanych w publikacji Ondreja Štefaňaka jest stan świadomości maturzystów dotyczący życia małżeńskiego i rodzinnego. Chodzi tutaj szczególnie o sposób postrzegania tego życia, analizowane wartości i normy z nim związane, a także oceny oraz wartościowanie go przez młodzież. Przedstawiona diagnoza zawiera wyważone oceny, stroniące od skrajności, rezygnujące z sensacji, za którymi podążają publicyści, i zbyt daleko idących przypuszczeń opartych na wybujałej fantazji, pozostaje w ścisłej relacji do twardych danych empirycznych. Podkreślić należy, że w efekcie nie otrzymujemy stanowiska redukcjonistycznego, ale takie, które dostrzega bogactwo i złożoność rzeczywistości społecznej. Na kartach książki świadomość młodzieży dotycząca małżeństwa i rodziny nie jawi się jako jednorodna, spójna, płaska, ale odznacza się wielością odcieni, wielowymiarowości i zawirowaniami. Autor z dużym wyczuciem, subtelnością i znanstwem wyeksponował te jakości omawianej materii.

Analizy ilościowe i jakościowe opierają się na materiałach z wywiadów kwestionariuszowych, zrealizowanych w zbiorowości maturzystów diecezji spiskiej w północnej Słowacji, oraz z wywiadów pogłębionych, zrealizowanych wśród nauczycieli szkół średnich na terenie tego samego terytorium kościelnego. Autor wykazał się także szeroką znajomością literatury przedmiotu, co umiejętnie wykorzystał, eksponując wiele wątków związanych z analizowaną problematyką. Opiniowana książka jest bardzo dobrą monografią problemową, pośrednio zachęcającą do dalszych badań socjologicznych nad fenomenem moralności seksualnej i małżeńsko-rodzinnej młodzieży słowackiej. Stanowi ona poważny wkład do socjologicznego piśmiennictwa słowackiego w zakresie badań socjologicznych nad wartościami życiowymi i moralnymi w środowiskach młodzieżowych. Warto na koniec dodać, że Ondrej Štefaňak odbył studia doktoranckie i habilitował się na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w Lublinie.

Janusz Mariański